

Posudek diplomové práce Mgr. Radany Šatánkové

„Inspirace pro pastýřskou péči ve spojení s uměleckými metodami – se zvláštním zřetelem na biblioterapii a veršoterapii, jejich možnosti a využití“

Téma, které si Radana Šatánková zvolila ke zpracování, je jí osobně blízké. Jak je zřejmé z úvodu i dalších oddílů její diplomové práce, má dlouhodobé zkušenosti s básnickými pořady a recitály i s fungováním literárních klubů či uskupení. Sama je také autorkou poezie.

Práci dělí do tří částí: v první pojednává o pastorální a praktické teologii, v druhé o umění a terapeutických metodách, ve třetí představuje vlastní výzkumné pole. Tyto oddíly dále člení do několika kapitol. Součástí práce je závěr, seznam použité literatury a několik tematických příloh.

V prvních dvou kapitolách se autorka zabývá biblickými obrazy pastýře a motivem beránka a dále praktickými obory teologie a souvislostmi mezi nimi. Obě tyto části jsou podle mého mínění problematické, protože k uchopení stanoveného tématu není třeba zabývat se takto široce (na několika desítkách stran) samotnou disciplínou, nebo se dokonce nořit ještě hlouběji k motivu pastýře. Zásadnějším nedostatkem je však to, že se v první kapitole autorka opírá pouze o pasáže ze Starého a Nového zákona, aniž by byla patrná systematicčnost v uchopení tématu (viz např. oddíl o Davidovi, který souvisí s probíranou látkou velmi volně). Sekundární literatura (i tak základní, jako jsou v češtině dostupné biblické slovníky) zcela chybí. Proč jsou zařazeny do práce úvahy o beránkovi, není zřejmé.

Také druhá kapitola působí rozpačitým dojmem. Autorka se sice snaží definovat pastorální a praktickou teologii, ale text se jí mnohdy rozpadá do popisů různých církevních dokumentů, jako je *Gaudium et spes* či *Lumen gentium*, přičemž na mnoha místech více či méně odbíhá od tématu (např. „GS apeluje na soudržnost manželských svazků jako svátosti, pospolitost lidské rodiny a solidaritu napříč lidskou společností. Nabádá k hospodářské a politické odpovědnosti, vyzdvihuje hodnotu míru.“ /s. 29/ Viz též oddíl o Noci kostelů /s. 60/). Pozitivně naopak hodnotím to, že se zde autorka opírá o odbornou literaturu, z níž dokázala načerpat některé důležité podněty, např. o celostné povaze pastorače (tj. pastorače, která se týká člověka v různých dimenzích), jejích různých formách či vztahovém charakteru pomáhajících profesí. Někdy je však autorka v zasetí využívané literatury, která vychází z konkrétních denominačních tradic, a proto např. nezohledňuje fakt, že v některých protestantských církvích působí také faráři (viz s. 39). Neubránila se také sporným a paušálním tvrzením (např. „Dobře situovaní a zámožní Židé v době Ježíše Krista běžně chápali své postavení tak, že je jim Bůh nakloněn, že se jedná o výsadu Boží přízně, a to již za života ... A komu se dobře nevede, Boží přízeň tím pádem nemá“ /s. 49/. „Neustále měnící se svět tvoří praktickou teologii jako nesystematickou“ /s. 23/; Zygmunt Bauman je označen jako filosof /s. 27/, jakkoli jeho dílo spadá spíše do oblasti sociologie).

Ve třetí, stručnější kapitole se Radana Šatánková zabývá postavením církve v sekulární společnosti a možnými cestami spolupráce. Tento oddíl tvoří most k pojednání o knižní kultuře, umění a poezii (čtvrtá a pátá kapitola). I zde autorka bohužel občas pojednává o tématech, která souvisejí se zvoleným polem práce málo, nebo dokonce vůbec (vztah nejstarších členů sboru k mladému duchovnímu /s. 56n/; perzekuce křesťanů a podzemní církev /s. 56/; hromadné sdělovací prostředky /s. 58n/; akce Noc kostelů /s. 60/). Narážíme tu rovněž na problematická, nijak teoreticky nezajištěná tvrzení („Církev potřebuje umění a umění potřebuje církev“ /s. 62/).

Čtvrtá a pátá kapitola trpí tím, že autorka se téměř neopírá o relevantní odbornou literaturu (např. knihy o filosofii umění nebo estetiky). Při definici umění čerpá pouze ze *Sociologické encyklopedie*, která při charakterizaci umění vyzdvihuje emocionální aspekt, což je však teoreticky sporný koncept (viz např.

Gordon Graham, *Filosofie umění*). Nelze sice předpokládat, že by se v rámci své práce mohla vyrovnávat s různými uměnovědnými teoriemi, pokud však již o této tematice píše, je zásadní, aby její zdroje byly širší. Když se pokouší vymezit, co je báseň, na jakoukoli odbornou literaturu dokonce rezignuje úplně a čtenářům překládá to, jak básni a tvůrčímu procesu rozumí sama. Pokus o přiblížení však zůstává na vágní úrovni. I samotná tvorba je vnímána velmi úzce – a proto sporně –, totiž jako exprese pocitů („Báseň je velmi rozmanitá skutečnost. Je to realita nová. Aby byl člověk schopen napsat báseň, může ho k tomu přimět silnější emoční hnutí – zamiluje se, prožívá krizi, potřebuje ventilovat své pocity” /s. 71/ Viz i s. 72: báseň „nestojí na racionálním základě”). Rovněž ve čtvrté a páté kapitole se otevírá otázka, jak některé pasáže souvisejí se zvoleným tématem – např. informace o ex libris, bibliofilství, sdělení, že v dřívějších dobách byla kniha „podpultovým artiklem” (s. 64), údaje o vzniku a vývoji písma (s. 65) či o tom, že se v současné době „nejběžněji tiskne ofsetovou a digitální technologií” (s. 66). Některé autorčiny teze vzbuzují pochybnosti, případně by bylo vhodné jejich upřesnění či dovysvětlení (údaj, že „v biblické poezii se vyskytují rýmy pouze nahodile” /s.78/) působí tak, jako by si autorka nebyla vědoma specifického charakteru starozákonních poetických textů; jako další příklady sporných tezí uvádím: „nejkrásnější kniha veršů ... je alegoricky psaná Píseň písní” /s. 79/; „lze skutečně konstatovat, že lidé se dříve poezií vyjadřovali častěji” /s. 80/).

Šestou a sedmou kapitolu diplomové práce pokládám za zdařilejší než její ostatní části. Autorka se zde dostává k jádru tématu, jež si zvolila, opírá se o širší odbornou literaturu a dokáže zúročit své zkušenosti. Kladně hodnotím to, že Radana Šatánková kromě obecnější teoretické roviny, jako je přehled uměleckých terapií apod., uvádí také zajímavé příklady praktického využití veršoterapie na konkrétních básních, jakkoli mám za to, že by bylo vhodné zohlednit fakt, že interpretace vnímatele jsou různé. Např. báseň Jiřího Žáčka „Píseň o škaredých holkách”, uvedená v kategorii „při problémech v dospívání dívek, sebezpříjetí” (s. 89), by nemusela mít na čtenářky zamýšlený terapeutický efekt, ale efekt zcela opačný. I přes vyšší kvalitativní úroveň zůstávají v kapitolách problémy, které provázejí celou práci, tj. občasné nejasné návaznosti či souvislosti (např. úvaha pod básní „Ironická obava” /s. 94/) či paušální tvrzení (např. teze, že „i básníky lze považovat za znalce lidské duše” /s. 100/). Shrnutí na s. 99nn je rozšířeno o další úvahy, což neodpovídá charakteru sumáře („V závěru shrnutí šesté kapitoly ještě využijme prostor pro prezentaci dalších myšlenek a příkladů.” /s. 100/).

V osmé kapitole autorka uvádí do problematiky literárních klubů a projektu „Dialog na cestě” a vytváří si tak předpolí k výzkumné části v deváté kapitole. V ní formuluje několik výzkumných otázek a základní hypotézu, která je podle mého soudu formulována příliš široce (s. 116), a autorka neprovádí natolik rozsáhlý a dobře sociologicky provedený výzkum, aby ji mohla kvalifikovaně zodpovědět. Přinejmenším některé interpretace a shrnutí působí zcela vágně – na s. 124 např. uvádí: „Rozhovor dokládá, že každý člověk má nějaký potenciál, a když vejde do společnosti, které je neseno kvalitními hodnotami, může se chopit příležitosti a jeho život nabere jiný, ten správný směr. Důležitou roli sehrává také vedoucí tohoto společenství – její schopnost spojovat a podporovat lidi.” Citovaná pasáž zároveň prozrazuje závažný problém výzkumné části – autorka neposkytuje odpověď na to, jakou roli hraje v terapeutickém procesu biblioterapie či veršoterapie a jakou vnímavé, přijímající společenství. Rozhovory s jednotlivými respondenty jsou pak často vedeny velmi obecně, takže zvolené téma práce tu má někdy mlhavé kontury nebo je jedním z mnoha, nikoli něčím ústředním. Výsledky výzkumu nepůsobí příliš přesvědčivým dojmem, což souvisí s tím, že je metodologicky slabě ukotvený.

Z formálního hlediska práce vykazuje mnoho nedostatků. Autorka nerozlišuje spojovníky a pomlčky; odkazy na poznámky pod čarou píše bez horního indexu; poznámky pod čarou jednou odsazuje, jindy nikoli; citace uvádí kurzivou; na některých místech píše první uvozovku jako horní (viz např. s. 11); nevhodně odkazuje na Bibli (kromě údajů v samotné textu) pomocí stránek, objevují se alterace v kvantitě samohlásek (Abraham x Abrahám /s. 18/), text místy působí šroubovaně a jsou v něm zjevné

stylistické a gramatické prohřešky (např. „značí o vědomí moci“ /s. 15/; „co se týče důrazu vztahovosti, je tato výpověď věrná, avšak poněkud překonaná“ /s. 25; „II. Vatikánský koncil, uspořádán katolickou církví, byl svolán papežem... /s. 26/; „to vše prohlubuje a poukazuje na nejistoty...“ /s. 27/ atd.).

Shrnutí a hodnocení:

Práce je nejsilnější v oddílech, ve kterých autorka zúročuje vlastní zkušenost a opírá se více o odbornou literaturu. Ačkoli postup práce je poměrně logický, příliš prostoru je věnováno vymezení disciplíny, které se jeví vzhledem ke stanovenému tématu jako disproportionální. Práce se místy rozpadá do nejrůznějších exkurzů, a proto je poněkud nesystematická. Závěrečný výzkum nepůsobí příliš přesvědčivě a podle mého soudu není pevně metodologicky ukotven. Přesto je zřejmé, že autorka věnovala práci velké úsilí, a v jejích klíčových částech je patrné, že má o zvoleném tématu přehled. Vzhledem k tomu, že práce vykazuje větší množství nedostatků, navrhuji hodnocení D – E.

Při obhajobě by autorka mohla zodpovědět otázku, v čem tkví terapeutický přínos společnosti a v čem terapeutický přínos biblioterapie (veršoterapie).

V Břeclavi 24. 8. 2023

Mgr. Jan Zámečník, Ph. D.